

№ 25 (474)
Ліпень 2013 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Ушанаванне: знітаная памяццю –** стар. 2
- ☞ **Юбілей: Брэсцкай Бібліі – 450! –** стар. 3
- ☞ **Творчасць: край на палотнах –** стар. 6

Удзельнікі праменаду

На тым тыдні...

- ✓ **22 чэрвеня** Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь у межах арт-праекта «Старый новы двор» прадставіў праграму, прысвечаную Дню ўсенароднай памяці ахвяраў Вялікай Айчыннай вайны. Сумесна з Белвідэаэцэнтрам быў арганізаваны паказ рарытэтных фільмаў 1941–1945 гг.
Тамсама **23 чэрвеня** ўвазе наведнікаў была прапанаваная праграма «**Мир Вашему дому**», падрыхтаваная сумесна з Тэатрам аўтарскай песні і паэзіі «Эскиз». У гэты дзень ва ўнутраным дворыку прагучалі ваенныя, і не толькі, вершы і песні ў выкананні артыстаў тэатра.
- ✓ **24 чэрвеня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адзначалі «**Купальскую ноч у Купалавым доме**».
Падрабязней чытайце на стар. 5.
- ✓ **25 чэрвеня** Літаратурны музей Максіма Багдановіча сумесна з выдавецтвам «Логвінаў» зладзіў вечарыну «**Я кнігу маю...**», пад час якой наведнікі змаглі даведацца пра друкарню Марціна Кухты (дзе зборнік «Вянок» М. Багдановіча пабачыў свет) і яе гаспадара, чым сёння жыве выдавецтва «Логвінаў», з якімі ўвогуле пачуццямі аўтары сустракаюць сваю першую кнігу. У вечарыне ўзялі ўдзел пісьменнікі Павел Касцюкевіч, Кірыла Дубоўскі, Анка Упала, Кацярына Зыкава і бард Ната Пушкарова.
- ✓ **25 чэрвеня** ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адбылося **адкрыццё выстаўкі «Print/Screen/Print»**, дзе прадстаўленыя працы студэнтаў Майстэрні шаўкаграфіі Акадэміі выяўленчага мастацтва ў Катавіцах і Майстэрні лічбавай візуалізацыі Акадэміі выяўленчага мастацтва ў Кракаве (Польшча).
- ✓ **3 28 чэрвеня па 7 ліпеня** ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Дом-музей І з'езда РСДРП» працавала **выстаўка «Партызаны. Resistance 1939–1945»**, прымеркаваная да Дня вызвалення Беларусі. У экспазіцыі былі прадстаўленыя прадметы партызанскага побыту і падпольнай друкарні, трафейныя рэчы, архіўныя фотаздымкі і дакументы.

✓ **1 ліпеня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа **адкрылі выстаўку «Зямля мая мяне заве...»**, прысвечаную Дню вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 70-годдзю выдання паэмы песняра «Суд у лесе».

На ёй прадстаўленыя асабістыя рэчы класіка, лісты, тэлеграмы, дарчыя надпісы Якуба Коласа на выданнях паэмы, плакаты і газеты ваенных гадоў.

✓ **2 ліпеня** ў Музеі сучаснай беларускай дзяржаўнасці (філіял Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь) адбылося **адкрыццё выстаўкі працаў фотажурналістаў агенцтва «БелТА»**, прымеркаваная да Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь.

✓ **3 ліпеня** Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь зладзіў **святочную праграму, прымеркаваную да Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь**. Цягам дня ў дворыку музея працавала выстаўка «Мінск у дзіцячых малюнках ваеннага і пасляваеннага часу», адбыліся музычная і забаўляльная часткі (выступілі артысты Дзмітрый Грышчанка і Ілона Міцкевіч з патрыятычнымі песнямі), праграма «Пагавары са мной» і інш.

✓ **4 ліпеня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбыліся **адкрыццё выстаўкі «Былое ў думках ускурашаць»**, прысвечанай 100-годдзю з часу напісання рамантычных паэм Янкі Купалы «Бандароўна», «Магіла льва», «Яна і я», і **прэзентацыя новага хранікальна-дакументальнага відэа-фільма «Купала і Колас: Два яблыкі на адной галінцы»** вытворчасці Белвідэаэцэнтра (рэжысёр Сяргей Лук'янчыкаў).

Упрыгожыў вечарыну выступ тэатра «Жывое слова», у выкананні якога прагучалі ўрыўкі з Купалавых паэм.

✓ **7 ліпеня** ў межах Купалаўскіх дзён Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы правёў **урачыстую цырымонію ўскладання кветак да помніка песняру** з нагоды 131-га давіны з дня яго нараджэння. А ў мемарыяльным запаведніку «Вязынка» прайшло традыцыйнае **свята паэзіі, песні і народных рамёстваў «З адною думкаю аб шчасці Беларусі...»**.

Праменад у кірмашовы дзень

Напрыканцы чэрвеня жыхары Барысава мелі магчымасць пабачыць групу людзей у гістарычных касцюмах, якія шпацыравалі па вуліцах горада. Здавалася, быццам панічы і паненкі з XIX стагоддзя апынуліся ў стагоддзі XXI. Насамрэч, неаб'якава да гісторыі людзі выправіліся на «Праменад у кірмашовы дзень». Ідэя такога мерапрыемства належыць кіраўніку клуба гістарычнай рэканструкцыі «Барысаўская мыза» Наталлі Голавай, якая разам з аўтарам гэтых радкоў прадумала маршрут, экскурсе па горадзе, забавы. Месцам сустрэчы быў абраны Барысаўскі аб'яднаны музей, куды прыехалі госці з Мінска і Віцебска.

Праграма праменаду ўключала наведванне гістарычных мясцінаў Барысава: батарэяў (перадмаставых умацаванняў), пабудаваных у 1812 г. напярэдадні вайны з Напалеонам), пешаходнага моста, а таксама старой часткі горада з рынкавай плошчай. Там удзельнікі змаглі набыць усё неабходнае для пікніка, вярнуцца ў музей, падсілкавацца, паўдзельнічаць у гульнях і наведваць экскурсію па музеі.

Калі ўсе досыць адпачылі, ва ўтульным дворыку музея распачаліся танцы пачатку XIX стагоддзя – паланез, трыале, мазурка і, вядома ж, вальсы: Кембрыджскі, Ампірны, герцага Перцкага. Напрыканцы ў гульнёвай форме дамы абралі лепшага танцора. На думку дзяўчатаў лепш за астатніх вальсіраваў Арцём Хоміч, які атрымаў за гэта ганаровае званне Лепшага Вальсье «Барысаўскай мызы».

Гэта не апошняе сумеснае мерапрыемства суполкі і аб'яднанага музея: пад час святкавання Дня Незалежнасці Беларусі адбылася яшчэ і інтэрактыўная праграма «Ах, гэты бал!».

Кацярына ЦЮХЛОВА, навуковы супрацоўнік Барысаўскага аб'яднанага музея

Фота аўтара і Таціяны Кулакавай

Нашы віншаванні

ГА «Беларускі фонд культуры» шчыра віншуе свайго сябра і члена рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» прафесара Адама Восіпавіча Мальдзіса з атрыманнем высокай дзяржаўнай узнагароды – ордэна Францыска Скарыны.

Рада ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць нашага старшыню і галоўнага рэдактара Уладзіміра Аляксандравіча Гілепа з шаноўнай дзяржаўнай узнагародаю – медалём Францыска Скарыны.

Жадаем уганараваным здароўя, добрага настрою і далейшага плёну на ніве айчыннай культуры!

Гісторыя Магілёва: мінулае і сучаснасць

26 і 27 чэрвеня адбылася VIII Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя, прысвечаная шматлікім аспектам гістарычнага развіцця Магілёва. Мерапрыемства арганізавалі Магілёўскі гарвыканкам, гарадскі аддзел культуры і Музей гісторыі Магілёва. Канферэнцыя праходзіла ў памяшканні музея, у гарадской ратушы, архітэктурны аб'ём якой быў адноўлены ў 2008-м годзе.

На навуковы форум сабраліся і даслалі даклады для публікацыі ў зборніку прафесійных даследчыкі і краязнаўцы не толькі з Магілёва, але і з іншых

гарадоў Беларусі, даследчыкі з Расіі, Украіны, Польшчы, Германіі. Абмяркоўваліся праблемы гісторыі і культуры Магілёва і Магілёўшчыны як на пленарным пасяджэнні, так і ў секцыях, прысвечаных тром накірункам: гісторыі і матэрыяльнай культуры; вайсковай гісторыі; традыцыям адукацыі, выхавання і навукі.

Беларускае добраахотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры было прадстаўленае дакладам, прысвечаным праектнай прапанове аб'яднання па выяўленні і значэнні страчанай планіровачнай структуры гістарычнага Магілёва ў межах былога га-

радскога Бліжняга вала і на тэрыторыі прадмесця Школішча. Гэтая праектная прапанова была распрацаваная пра падтрымцы агульнаацыянальнай кампаніі «Будзьма беларусамі!» і перададзеная ў Магілёўскі гарвыканкам для разгляду і перспектыўнай рэалізацыі.

Завяршылася канферэнцыя прыняццем рэзалюцыі, дзе ўдзельнікі форуму падтрымалі прапанову таварыства, і ў якую ўвайшлі шматлікія прапановы па паляпшэнні моўнай, тапанімічнай сітуацыі ў Магілёве, па развіцці навукова і культурнага патэнцыялу горада над Дняпром.

Антон АСТАПОВІЧ

«І зноў была нядзеля...»

22 чэрвеня – трагічны дзень не толькі для нашай краіны. 72 гады аддзяляе нас ад той страшнай даты, калі фашысцкая Германія без аб'яўлення вайны напала на Савецкі Саюз і пачаліся доўгія гады Вялікай Айчыннай вайны. Цяжкія выпрабаванні выпалі на долю беларусаў. У гэтай вайне наша краіна панесла велізарныя страты: загінуў кожны чацвёрты, а паводле апошніх дадзеных – кожны трэці беларус. За час нямецка-фашысцкай акупацыі захопнікі знішчылі і спалілі 209 з 270 гарадоў і раённых цэнтраў, цалкам знішчылі 9 200 вёсак. Рэха мінулай вайны да гэтай пары балюча адгукаецца ў сэрцах беларусаў. 97 адсоткаў салдатаў, што нарадзіліся паміж 1922 і 1924 гадамі, не вярнуліся дадому пасля той вайны.

Беларуская літаратура пра вайну – адна з самых значных на постсавецкай прасторы. Многія з тых, хто пісаў пра тыя жудасныя падзеі, са зброяй у руках прайшлі вайну крыжовымі дарогамі, зведалі боль і горыч стратаў, на сабе адчулі яе антычалавечую сутнасць.

22 чэрвеня сумная дата для беларусаў яшчэ і з прычыны смерці выдатнага пісьменніка Васіля Быкава, які пайшоў ад нас у 2003 годзе. Васіль Уладзіміравіч прайшоў разам са сваім пакаленнем доўгімі вёрстамі вайны, быў двойчы паранены, але выжыў, каб расказаць свету праўду пра жах вайны і пра сваіх аднагодкаў.

А. Вярцінскі

як тады, у сорак першым...», каб ушанаваць памяць мільёнаў загінулых на фронце і ў акупацыі, а таксама памяць пісьменніка В. Быкава. Да імпрэзы была падрыхтаваная выстаўка «Пайсці і вярнуцца» з фондаў музея і бібліятэкі.

Пачалася дзея хвілінай маўчання і запальваннем памінальнай свечкі па ўсіх загінулых у Вялікай Айчыннай вайне. Пасля прагляду ваеннай хронікі, на фоне якой гучала песня Эдуарда Ханка на словы Анатоля Вярцінскага «Два полі», загадчык сектара кнігазнаўства аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ Алена Цітавец расказала аб прадстаўленай выстаўцы.

Размова пра асобу В. Быкава пачалася з чытання артыкула пісьменніка «Тры абзацы аўтабіяграфіі» ў выкананні артыста Купалаўскага тэатра Андрэя Кавальчука. Пра творчую лабараторыю пісьменніка, яго подступы да ваеннай тэмы, адметнасць і наватарства казала літаратуразнаўца Галіна Тычка. Сцішана глядзелі і слухалі прысутныя відэафільм з запісам голасу В. Быкава, дзе аўтар чытаў урывак з аповесці «Мёртвым не баліць». Зацікавіла гасцей і відэапрэзентацыя, падрыхтаваная супрацоўнікамі музея, дзякуючы якой можна было ўбачыць фотаздымкі пісьменніка розных гадоў.

Для многіх чытачоў асоба творцы атаясамліваецца з асобай лірычнага героя яго твораў. Васіль Уладзіміравіч некалі казаў, што яго біяграфія ў яго творах. З іх ён паўстае добрым, простым і шчырым, мужным і адданым. Якім запомніўся пісьменнік людзям, якія яго блізка ведалі, расказалі Анатоль Вярцінскі і Анатоль Сульянаў.

Выступленне апошняга было вельмі эмацыйным. На яго думку, у нашых кнігарнях няшмат знойдзеш твораў В. Быкава, а кнігі і асобу пісьменніка неабходна прапагандаваць, рэкламаваць, тлумачыць моладзі, чым ён цікавы, гераічны, чым адрозніваецца ад іншых пісьменнікаў. «Трэба гаварыць пра тое, што Быкаў асоба не звычайная, чалавек сціплы, шчыры, адказны, – сказаў Анатоль Канстанцінавіч, – што

ў яго многаму можна і трэба вучыцца. Быкаў пісаў праўду і толькі праўду».

З цікаўнасцю прысутныя слухалі літаратуразнаўца Міхася Тычыну, які быў асабіста знаёмы з В. Быкавым. Міхась Аляксандравіч звярнуў увагу на тое, што творчасць Быкава займае годнае месца не толькі ў нацыянальнай, але і ў сусветнай літаратуры. З сабою ён прынёс кнігу класіка «Мёртвым не баліць», выдадзеную ў 2010 годзе ў Амерыцы ў перакладзе Джозэфа Мозура. Даследчык паведаміў пра цікавасць амерыканскіх чытачоў да творчасці В. Быкава.

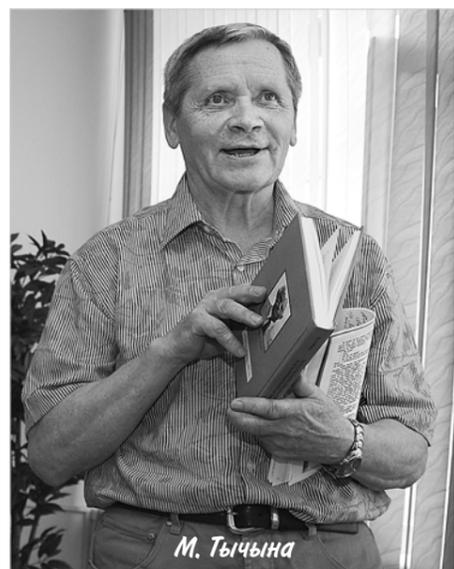
Пад час імпрэзы ў фонды музея пісьменнікам і перакладчыкам Валерыем Стралко была перададзеная кніга В. Быкава «Круглянскі мост», выдадзеная ў 2011 годзе на ўкраінскай мове ў Кіеве.

Напрыканцы А. Кавальчук прачытаў верш Георгія Ліхтаровіча, прысвечаны В. Быкаву, і прысутныя пачулі адну з любімых песень Васіля Уладзіміравіча – «Шумныя бярозы» на словы Янкі Купалы.

Жыццёвы і творчы шлях пісьменніка пацвярджае, што для асобаў такога маштабу смерці няма. Ён будзе жыць бясконца ў сваіх творах, у памяці ўдзячных беларусаў, у гісторыі сусветнай культуры. А паэт Рыгор Барадулін дакладна вызначыў месца В. Быкава ў гісторыі і культуры Беларусі:

Васільком у жыцце Беларускай
Назаўсёды застанеца Быкаў!

Лідзія ШАГОЙКА, загадчык аддзела навуковай асветы Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

М. Тычына

Напярэдадні гэтай трагічнай даты 20 чэрвеня Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Цэнтральнай навуковай бібліятэкай імя Якуба Коласа НАН Беларусі правялі мерапрыемства «І зноў была нядзеля,

Урачыстае мерапрыемства – творчы вечар з нагоды 65-гадовага юбілею Анатоля Бутэвіча – адбылося 27 чэрвеня ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Вельмі прыемна было бацьць сярод тых, хто прыйшоў павіншаваць Анатоля Іванавіча, людзей, чые памкненні накіраваны на захаванне і прымнажэнне беларускай культуры, – дырэктару музеяў, пісьменнікаў, мастакоў, выдаўцоў, бібліятэкараў і многіх іншых. А сакрэт такой любові і павягі вельмі просты. «Некаторыя любяць нагоду выкарыстоўваюць, каб распавесці пра сябе, а спадар Бутэвіч, дзяржаўны дзеяч і пісьменнік, усе магчымасці, і нават свой уласны юбілей, лічыць шансам яшчэ раз сказаць пра дарагу сэрцу Беларусь», – падкрэсліў паэт Навум Гальпяровіч.

Яго няўрымслівасць у цікавасці да беларускай культуры і гісторыі, абароне яе інтарэсаў адзначыў кожны выступоўца. Віталі юбіляра першы намеснік дырэктара НББ Алена Далгаполава; пастаянны паўнамоцны прадстаўнік

Пад небам беларускага слова

Юбіляр, Н. Шаранговіч, Э. Камароўская, У. Пракапцоў

табе належу» («Беларуская навука») стала экспазіцыя выданняў, у якіх апублікаваны арыгінальныя творы Анатоля Іванавіча для дзяцей і дарослых, яго пераклады з польскай і іншых моваў на беларускую; цэнтральнае ж месца ў ёй займалі выданні слаўтай серыі «Сем цудаў Беларусі», над аздабленнем якой працаваў сусветна вядомы беларускі мастак Павел Татарнікаў.

З усяго багацця кветак, прынесеных гасцямі, А. Бутэвіч выбраў два букеты – валожкі і рамонкі нагадалі яму спежкі дзяцінства хутара Язвец, дзе нарадзіўся. Сёлета яго родныя маглі б адсвяткаваць годныя даты: сто гадоў споўнілася бацьку і дзевяноста – маці.

Юбіляр не толькі прымаў падарункі, але і сам адорваў: кнігі з яго аўтаграфамі дасталіся бібліятэцы, народнай артыстыцы Беларусі Марыі Захарэвіч – выканаўцы ўрыўка з новага твору пісьменніка, іншым выступоўцам.

А. Бутэвіч узгадаў на сустрэчы не толькі дзяцінства, калі ў школу даводзілася хадзіць за пяць кіламетраў праз лес, але і гісторыю, да якой далучаўся праз ідэалагічныя догмы нахштальт «Радзівілы – прыгняталнікі працоўнага народа». Ён не губляе час на марную скруху і сумныя разважанні пра лёс Беларусі. Кожнае яго слова, учынак, усмешка, вера і надзея – на шчаслівую будучыню радзімы. Сведчаннем таму – сустрэча пісьменніка з навучэнцамі Мінскага каледжа электронікі, пасля якой, паводле словаў выкладчыцы, хлопчыкі яшчэ доўга віталі адзін аднаго словамі паўстанцаў К. Каліноўскага, агучанымі Анатолем Бутэвічам: «– Каго любіш? – Люблю Беларусь! – То ўзаемна».

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

А. Далгаполава і А. Бутэвіч

Украіны пры каардынацыйных інстытутах СНД, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны Іван Бунечка; старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп, пляменнік вядомага беларускага пісьменніка Максіма Гарэцкага Радзім Гарэцкі, літаратары Васіль Зуёнак, Уладзімір Ліпскі. Бралі слова выдаўцы Аляксандр Карлюкевіч, Георгій Кісялёў. Ад імя ўсіх музейшчыкаў (а кожны з прысутных дырэктараў гэтых устаноў упэўнены, што А. Бутэвіч – прыхільнік менавіта іх музея, бо рэдка прапуская адкрыццё чарговай выстаўкі) Уладзімір Пракапцоў, Зінаіда Камароўская, Наталля Шаранговіч. Прыемна ўразіў у

іпастасі паэта першы намеснік старшыні Саюза мастакоў Беларусі Рыгор Сітніца. Намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Валеры Гедройц адзначыў вялікую ролю А. Бутэвіча ў тым, што культурнае жыццё Нясвіжа стала прыцягальным для аматараў культуры ўсяго свету. Адклалі іншыя справы, каб павіншаваць юбіляра, старшыня Нясвіжскага раённага Савета дэпутатаў Валеры Лазюк і яго жонка.

Супрацоўнікі НББ парупіліся, каб фонам прэзентацыі новых кніг юбіляра – «Таямніцы Нясвіжскага замка» (выдавецтва «Звязда») і «Я адной

Лёс адной Бібліі

Ці ведаеце вы, што цяпер прачытаць знакамітую Брэсцкую Біблію зможа любы ахвочы? Гэта стала магчымым пасля з'яўлення яе электроннага выдання, прэзентацыя якога адбылася 18 чэрвеня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Удзельнікі імпрэзы расказвалі пра тое, што ў кніг, як і ў людзей, свае лёсы. Лёс Брэсцкай Бібліі склаўся не вельмі проста. Яна была выдадзеная ў 1563 годзе на замову магната Мікалая Радзівіла Чорнага, які выдаткаваў на гэта нямала сродкаў. Сыны Радзівіла прынялі каталіцтва і пры-

клалі шмат намаганняў, каб знішчыць створанае іх бацькам выданне Бібліі. Як лічаць даследчыкі, да нашага часу захавалася каля сарака яе асобнікаў; паводле іншых падлікаў, іх можа быць болей – каля сямідзесяці. Тым не менш, Брэсцкая Біблія сапраўды з'яўляецца бібліяграфічнай рэдкасцю. Экземпляры гэтага выдання знаходзяцца ў бібліятэках Літвы, Польшчы, Расіі ды іншых краінаў. Адзіны ў Беларусі асобнік Брэсцкай Бібліі захоўваецца акурат у навуковай бібліятэцы нашай акадэміі навук. Гэты каштоўны падарунак быў зроблены ёй супрацоўнікамі Бібліятэкі імя Урублеўскіх Літоўскай Акадэміі навук у 1975 годзе, калі ЦНБ адзначала 50-годдзе.

Дырэктар Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Наталля Бярозкіна распавяла наведнікам імпрэзы пра тое, як узнікла ідэя стварыць лічбавую копію Брэсцкай Бібліі і тым самым зрабіць яе даступнай для вывучэння. Праект ажыццёлены з дапамогаю супрацоўнікаў бібліятэкі імя Урублеўскіх, а таксама пры фінансавай падтрымцы ААТ «Бел-аграпрамбанк» – менавіта так і з'явілася электронная версія кнігі пад назвай «Брэсцкая Біблія – да 450-годдзя выдання».

Як расказала слухачам Алена Цітавец, загадчыца сектара кнігазнаўства аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў, якраз да прэзентацыі электроннага выдання супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі выстаўку «Брэсцкая Біблія – шэдэўр кнігадрукавання XVI стагоддзя». Асобны яе раздзел прысвечаны фундатару выдання Мікалаю Радзівілу Чорнаму.

Насамрэч, як 450 гадоў таму выданне Брэсцкай Бібліі стала значнай падзеяй у культурным жыцці Вялікага Княства Літоўскага, так і стварэнне электроннай версіі кнігі для сучаснай Беларусі – падзея зусім не шараговая. Прынамсі, яшчэ адна культурная каштоўнасць стала не проста адзінкай у бібліятэчных фондах, а здабыткам усяго грамадства.

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота аўтара

Н. Бярозкіна

Наш календар

Пільнаваў інтарэсы краіны

Дзяржаўны дзеяч Рэчы Паспалітай, пісьменнік, гісторык Альбрэхт Станіслаў Радзівіл (мянушка Абаронца правоў) нарадзіўся 1 ліпеня 1593 г. у г. Алыка Валынскага ваяводства. Пасля заканчэння ў 1605 г. Віленскай акадэміі вучыўся ў Вюрцбургу, Лёвене, шмат вандраваў па Нідэрландах, Францыі, Італіі, Швейцарыі. Быў паслом на соймы 1613 і 1619 гг., дзе прызначаны падканцлерам ВКЛ.

Цікава, што з канцлерам Л. Сапегам ён дамовіўся пра абавязковае знаходжанне аднаго з іх пры каралі Жыгімонце III – каб заўсёды пільнаваць інтарэсы ВКЛ пры каралеўскім двары. На сойме 1623 г. прызначаны канцлерам ВКЛ. У 1632-м падтрымаў абранне на трон Рэчы Паспалітай Уладзіслава IV, але выступаў супраць легалізацыі правоў пратэстантаў і праваслаўных. У 1648-м падтрымаў абранне каралём Яна II Казіміра. Лічыў, што адной з прычынаў казацкага паўстання ва Украіне з'яўляецца «сіла нашых злых учынкаў і ўціск бедных», выступаў за рашучую барацьбу з Б. Хмяльніцкім. Пад час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1654–1667 гг. і Паўночнай вайны 1655–1660-х выехаў у Прусію для перамоваў, дзе і памёр у 1656 г.

Пры правядзенні ўнутранай і знешняй палітыкі Альбрэхт Станіслаў заўсёды рашуча адстойваў інтарэсы роду Радзівілаў, у т.л. (хоць і быў шчырым католікам) кальвінісцкай галіны, дэманстратыўна бараніў асобныя інтарэсы ВКЛ у Рэчы Паспалітай.

Меў уласныя землі на Валыні (Алыка і інш.), у Беларусі – Нягневічы, Налібакі, маёнкі ў Літве і Польшчы. Трымаў таксама шматлікія дзяржаўныя ўладанні, у т.л. Барысаўскае, Пінскае, Геранёнскае староствы, быў адміністратарам Кобрынскай і Шавельскай эканоміяў.

Альбрэхт Станіслаў – заснавальнік Пінскага езуіцкага калегіума. Ён аўтар і перакладчык каталіцкіх рэлігійных твораў. На лацінскай мове напісаў «Кароткі выклад падзеяў у Польскім каралеўстве ў час панавання Жыгімонта III, Уладзіслава IV і Яна Казіміра» і падрабязны «Дзёнік» за 1632–1656 гг., якія і па сёння з'яўляюцца неацэннымі крыніцамі для даследавання гісторыі краю.

Мастакі вялікай эпохі

Пачатак XX стагоддзя багаты на геніяльныя творы паэтаў, музыкаў, мастакоў. Сусветнае мастацтва адзначае самымі дзёрзкімі пошукамі не толькі новай мастацкай формы, але і мастацкага мыслення ўвогуле. На гэтай глебе працавалі вядомыя мастакі Парыжскай школы і нашыя суайчыннікі Марк Шагал, Хаім Суцін, Восіп Цадкін. У гэты час мастацкая культура ўзбагачаецца і творамі мастакоў-наватараў, сярод якіх У. Татлін, І. Клюб, П. Львоў і А. Архіпенка, сучаснікі выдатнага беларускага паэта Максіма Багдановіча.

Сёння мы не можам упэўнена сцвярджаць, ці былі творцы знаёмыя паміж сабою. Несумненна адно: і паэзія М. Багдановіча, і працы мастакоў таго часу ярка адлюстроўваюць эпоху зараджэння новага стагоддзя з усімі яго няяснымі трывогамі і надзеямі. І малюнак, і слова вызначаюцца самабытнасцю, непадобнасцю на модныя ў той час творы еўрапейскіх аўтараў. І пэндзаль, і пяро прасякнутыя любоўю да роднага краю.

Іван Клюб (Клюбкоў; 1870(?) – 1943) – мастак, тэарэтык, аўтар трактата «Мастацтва колеру». У яго працах – назіральнасць, дасціпнасць, пясчота, тэмперамент. Тут ёсць ню і архітэктурныя замалёўкі, аўтограф і малюнкi для падручніка па батаніцы, гістарычныя накіды, вясковыя краявіды.

Аляксандр Архіпенка (1887–1964) – украінскі і амерыканскі мастак-наватар. У пачатку XX стагоддзя яго творы перавярнулі ўсе сусветныя ўяўленні аб скульптуры. Ён выкарыстаў прастору «ўнутры» і «пустэчу» як выяўленчы элемент, роўны матэрыяльнаму.

Накіды жывапісца, графіка і педагога Пятра Львова (1882–1944) уражваюць той сбалансаванасцю і тонкасцю рытмаў, якія ў мастацтве найбольш адпавядаюць паняццю «музыкальнасць». Творца быў прыхільнікам культуры прыгажосці і заставаўся верным яму ўсё жыццё.

Уладзімір Татлін (1885–1953) адыграў выключную ролю ў развіцці канструктывісцкага кірунку. «Дом у Астрожскім завулку» – твор чужоўны і дасканалы, як паэзія. Геаметрычныя формы прадстаўленыя як адзіны свет, а ракурс бачання знішчае прамыя вуглы, і статыка змяняецца дынамікай. Узнікае ілюзія паралельнага руху, і глядач адчувае сябе не на балконе суседняга будынка, а ўнутры загадкавай паветранай машыны...

Выстаўка мастацкіх працаў з фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча будзе экспанавана ў віцебскім Мастацкім музеі, філіяле абласнога краязнаўчага музея, пад час «Славянскага базару» з 7 па 31 ліпеня.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Юханнус – Купалле

Напярэдадні купальскага свята ў Хельсінкі ўпершыню прайшлі Дні культуры Беларусі ў Фінляндыі. Цырымонія іх адкрыцця адбылася 18 чэрвеня ў будынку Расійскага цэнтра навукі і культуры. У ёй прынялі ўдзел прадстаўнікі беларускай дыяспары, банкаўскіх і дзелавых колаў, муніцыпальных органаў, журналісты і дзеячы культуры Фінляндыі, а таксама прадстаўнікі дыпламатычнага корпуса Балгарыі, Польшчы, Казахстана, Саудаўскай Аравіі, Інданезіі ды іншых дзяржаваў.

Зацікаўленаму глядачу былі прадстаўленыя два беларускія музеі, кнігі выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі», выступалі ансамбль «Купалінка» Беларускай дзяржаўнай філармоніі і творчы калектыў Тэатра-студыі кінаакцёра.

Музейныя ўстановы Беларусі прадстаўлялі Нацыянальны гісторыка-культурны музей-запаведнік «Нясвіж» і Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы.

Дырэктар Купалаўскага музея Алена Ляшковіч пазнаёміла прысутных з каталогам фатаграфіяў Янкі Купалы «Ты гэтых вачэй не забудзь» і прэзентавала адразу дзве выстаўкі: мастацкую «Б'ецца жыццё жыватворнай крыніцай», куды ўвайшлі графічныя творы беларускіх мастакоў, і літаратурную «Над Іматрай...», падрыхтаваную адмыслова да Дзён культуры і прысвечаную паездцы ў 1910 годзе Янкі Купалы ў Фінляндыю.

Пад час той двухдзённай вандрожкі з сябрамі (Браніславам Эпімах-Шыпілам і Ан-

Вольга Пархімовіч і Тойво Тупін

тонам Грыневічам) на пягніку з Пецярбурга ў памежны горад Іматра на фінскае свята Юханнус (Juhannus, што адпавядае нашаму Купаллю) паэт наведаў вадаспад Іматра. Уражанні ад убачанага натхнілі яго напісаць верш «Над Іматрай», прызнаны пазней шэдэўрам пейзажнай лірыкі.

На жаль, чужоўны краіна, што натхніў Купалу, да нашага часу не захавалася – у 1929 годзе там была пабудаваная плаціна гідрэлектрастанцыі. Але з захаваным у вершы пейзажам могуць пазнаёміцца не толькі суайчыннікі песняра, але і фіны. Дзякуючы дапамозе беларускай амбасады ў Фінляндыі знайшлі літаратара, які на замову Купалаўскага музея пераклаў на фінскую мову гэты верш: Тойво Тупін некалі жыў у Карэльскай АССР і працаваў у Саюзе пісьменнікаў СССР.

Дагэтуль былі вядомыя пераклады на фінскую мову толькі двух вершаў класіка: «А хто там ідзе?» і «Май». Першы ёсць у фондах музея,

другі – пакуль не знойдзены. А чарговы арыгінал друкаванага перакладу верша «Над Іматрай» з подпісам аўтара заняў пачэснае месца ў фондах музея. Чытачы «КГ» маюць магчымасць першымі ўбачыць выяву гэтага музейнага дакумента. Паводле словаў перакладчыка, яму было вельмі складана захаваць рытм, уласцівы вершу Янкі Купалы, бо фінскія словы нашмат даўжэйшыя за беларускія. На прэзентацыі слухачы змоглі ацаніць вынік гэтай працы – чаргавалася чытанне слупкоў верша па-беларуску і па-фінску. Дарэчы, з Т. Тупін дамовіліся на далейшае супрацоўніцтва не толькі па перакладах іншых вершаў Янкі Купалы, але і твораў сучасных беларускіх літаратараў.

Пад час падрыхтоўкі кніжнай выстаўкі Беларускай энцыклапедыі і мантажу экспазіцыі графікі супрацоўніца Купалаўскага музея Ала Дражына зрабіла нечаканае адкрыццё. На вокладцы кнігі «Беларусь у фотаздымках Ісака Сербавы 1911–1912», падрыхтаванай паводле матэрыялаў віленскіх архіваў, сярод трох жанчынаў у народных строях яна ўбачыла бабулю свайго свёкра. Аказалася, што абраны здымак зроблены ў вёсцы Дразна Старадарожскага раёна. Чарговы адкрыццём сталася навіна, што другая жанчына з'яўляецца бабуляй (!) амбасадара Беларусі ў Фінляндыі і Літве Уладзіміра Дражына, намаганнямі якога былі арганізаваныя гэтыя фінска-беларускія культурныя мерапрыемствы. Так у далёкай ад Беларусі сталіцы Фінляндыі праз 100 гадоў адбылася нечаканая сустрэча прадстаўнікоў роду і аднавілася страчаная сувязь пакаленняў.

Як своеасаблівая вандрожка беларускага класіка ў Іматру, паўтораная праз 100 гадоў, сталіся выстаўкі, прысвечаныя паэту, песні на яго вершы ў выкананні «Купалінкі» і вершаваныя Купалавыя словы па-фінску. Чарговая сустрэча на фінскай зямлі запланаваная на лета. І, відаць, не выпадкова абраны спектакль, якім завершыліся першыя беларускія дні культуры ў Фінляндыі, – «На тым жа месцы ў наступным годзе...» паводле п'есы Бернарда Слэйда ў бліскучым выкананні Веры Паляковай з партнёрамі.

Наш кар. Фота Алы ДРАЖЫНАЙ

IMATRALLA	Janka Kupala	персерад: Тойво Тупин
Karun pohjolan Suomessa ihanaisessa Virtaa vuolaasti rotkossa joen koskisen veet, Vuoksi – on suomeksi virran sen nimi, Ja on Imatra koskena sen.	Nuo Imatran aallot vaan kuohuen nauraa, Kantaa virtojen päähän jyminä sen, Vaan jylhänä vaikeenee rannat, kuin rautaa, Sanatonna on salo honkainen.	
Imatrankoski pauhaa kivilohkareiden keskellä, Aallon toisensa perään alas vierittäen, Tavoittamattomina jättipilvinä pöyhäinä Ne painivat keskenään.	Ne kietoutuen heittäytyvät syvyyteen haudan, Sieltä keränä, kaarena nousten pois, Hajoavat höyhenten, pölynhuikkasten lailla, Syöksyen vuorena taivasta kohti.	
Heittävät katseensa ylhäältä, horjuen romahtavat kalliolle, Ovat Danten kuilusta piittaamattomia, Päästen vapaalle, mielettömyydestä luopuen, Virtaavet peltojen, kettojen halki.	Jo aallot toiset tilalle jouduttavat ja vaahtoavat murtuen, Pauhu ikuinen jymisten tienoolla soi, Oman vapautensa ja myös armahan Suomen Nostaa ne tahtovat tähtiin.	
Näin seisoen seuraat virtaa vallattominta, Sydän suruunsa omaansa kietoutunee, Kuuntelet valtonna vetten valitusmurheita, Ne kuin puoleensa kutsuisi:	"Tule joukkoomme, onneton, heitä kohtalon taakka, Saat läisen rauhan ja autuaan olon, Tullaan pauhaamaan vapaina, mitä ennen et nähnyt, Juttuseuranaan aurinko.	
Astu aaltojen joukkoon, kahlitsemme me rintasi Vedellä jäisellä, mikä kiehuu on; Kansa tarunsa meistä vielä keksiä muistaa, Laulun runoilijakin luo."	On niin suruista pohjoisen ihanassa Suomessa Virtaa vuolaasti rotkossa joen koskisen veet, Vuoksi – on suomeksi virran tuon nimi, Ja on Imatra koskena sen.	Helsinki 18.06.2013 T. Tupin
3 любіць да Беларусі!		T. Tupin

Паэма Таісы Трафімавай «Вёска пад ліпамі» – мастацкі расповед аб сям’і вясковага інтэлігента, настаўніка роднай мовы на Слуцчыне. Больш за паўстагоддзя прайшло, калі жылі героі твора, што нядаўна выйшаў асобнай кнігаю ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Паэтка будзе сюжэт на аснове падзей у вёсках Манькова і Падліпцы, дзе праходзіла яе дзяцінства, дзе адбывалася ўсё тое звычайнае, без чаго няма жыцця. Апавядае шчыра, проста, кранае душы чытачоў. І ўяўляюцца «вогнішчы ў ноч на Яна», «рэчка-рэчачка Лакнея», «маціны кросны», «гармонік Рыгора», пачынаеш думаць і пра сваё блізкае, перажытае.

Апісваючы манькоўскія могілкі, Т. Трафімава ўзгадвае пахаваных там яе продкаў. Дзед Павел Янучок, які ляжыць пад старым крыжам, меў дзевяць дзетак.

Ген беларускасці

Роздум над старонкамі твора

У іх павырасталі свае дзеці. Разрасліся тыя карані пад аховай анёлаў.

Даўно спачываюць людзі на могілках, а ў паэме – жывуць як раней. За фіранкаю часу ўжо знаходзяцца вясковыя продкі, карані роду, да якіх на генетычным узроўні цягнуцца людзі. Знаходзяцца тыя прымаўкі і песні, водары пахі бэзу, прыгажосць і сумленнасць каханья.

Жывуць у паэме людзі, вырошчваюць зерне і бульбу, грады абрабляюць, аб урадках клапоцяцца. Цяжка і шмат працуюць. Дзяды адзначаюць, іншыя народныя святы, гасцюць, частуюцца, смяюцца, скачудь. Бывае, часам і плачудь.

З Манькова і Падліпцаў пачынаецца род Пятровічаў, Шахновічаў, Янучкоў. «Косця-дзед і бабка Мар’я восем дзетак паднімалі». У кожнага склаўся свой лёс, гаравалі яны, працавалі, шмат перажылі, нехта загінуў у ліхалецці. Дзядзькі з роду Янучкоў – людзі паважаныя. Мудры, разважлівы дзядзька Васіль «дабрыні не ведаў межы», а дзядзькі Алёша й Лёня – музыкі, гумарысты і вясковыя артысты. Дзядзька ж Аляксея – «гарманіст, слаўна печы вырабляў, і калодзежы капаў». Бацька паэтки – Іван Паўлавіч – вясковы настаўнік, захапляўся сцэнай. Дачка Таіса ў яго пайшла, паехала ў Мас-

кву вучыцца на тэатральным факультэце. Ды й стаўшы паэткаю, Таіса Іванаўна не можа не гнаць коней у начное, дзе каля рэчкі Лакнеі «сала смажылі з дымком».

Тамтэйшыя землі ўсіх кормяць і пояць: Травы-лекі на гарбатку Мы прыносілі у хатку... Колькі тут было уцехі Як зрывалі мы арэхі...

Бабуліным клопатам было варыць поліўку з грыбамі. Не проста маляўніча, а як цуд нейкі паказвае паэтка бацькоўскі куток, так, што з-за Айчыны малой бачыцца Айчына вялікая. Кожны шанце сваё на прасторы жыцця агульнага.

У паэме суладна і ладна «ветры на скрышцы граюць» і радуе

Пад акенцамі гародчык, Шмат анюціных тут вочак. У сэрцы носім

тыя кветкі. Мы – Анюціныя дзеткі.

Дадам, што маці паэтки Анюта сваю малую Тасечку не аднойчы вадзіла ў лес па грыбы.

Хоць я мала іх збірала, Больш – чырвоныя суніцы Каля мацінай спадніцы, – дзеліцца яна ўспамінамі.

Чуўся перазвон даёнак... Пахла летам, характвом І мядовым малаком.

Каровак сваіх тады па чарзе пасвілі вяскоўцы. Не было каровы, каб мянушку сваю не ведала. На Магілёўшчыне ласкава іх «цясуткамі» называлі. Па курганах паслі і выганах, каб «сырадою ўсмак напіцца, як жывой святой вадзіцы». Мець такую прысмаку – за шчасце лічылася.

З пшчотай і цеплынёю нясе праз гады Т. Трафімава ўспамін аб першай сваёй настаўніцы – Вользе Бусел, якая

Вучыла без прымусу, Светлым поглядам, пацешкай, Мудрай прымаўкай, усмешкай.

Аляксея БАЛАХАНУ, г. Орша

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Т. Трафімава з бацькам, 1966 г.

Маці – Ганна Янучок, 1921 г.

Дзе цвіце папараць

Увечары 24 чэрвеня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы ў Мінску плялі вянкi, танчылі і шукалі папараць-кветку – тую самую, якая, паводле паданняў, прыносіць шчасце. І, вядома, знайшлі – хто загадкавую і няўлоўную кветку, а хто – добрынастрой. Чым не шчасце? Тым больш – яно, як вядома, у кожнага сваё.

Праўда, так проста ў рукі папараць не далася – каб знайсці, давялося пахадзіць па немалым парку. Самым жа спрытным – дзяўчатам, якія першымі прайшлі ўвесь маршрут, і далася

«Папараць-кветка». Шакаладная, вытворчасці кандытарскай фабрыкі «Камунарка». А ўсе дзеткі, якія шукалі чароўную кветку, таксама атрымалі падарункі ад супрацоўнікаў музея.

Але ж пошукамі папараці свята не скончылася. Адразу пасля гэтага перад уваходам у музей, пад шатамі высокіх дрэваў, адбылася незвычайная імпрэза «Спеўнае поле». Яе зладзілі ўдзельнікі Студэнцкага этнаграфічнага таварыства, але спяваць купальскія песні разам з імі мог кожны, хто меў ахвоту, а такіх знайшлося нямала. З песнямі ж удзельнікі імпрэзы вадзілі карагоды ў парку, а потым дайшло і да

скокаў. Іх таксама зладзілі каля музея – і нават тыя, хто не вельмі добра ўмеў, хутка вучыліся і станавіліся ў танцавальнае кола. Скончыўся чароўны чэрвеньскі вечар выступленнем тэатра танца «Отражэня» і містычнай дзеяй паводле твора Уладзіміра Караткевіча «Калыска чатырох чараўніц» у выкананні тэатра лялек «Дом сонца».

І няхай які-небудзь заўзяты скептык паспрабуе засумнявацца, што тым вечарам у музеі ўсё-такі знайшлі папараць-кветку. Хай сабе яе ніхто ніколі не бачыў – дык жа найгалоўнага вачыма не пабачыць. А водгулле купальскіх песень, напэўна, яшчэ доўга будзе гучаць у аляях Купалаўскага парку.

*Ніна КАЗЛЕНА
Фота аўтара і Наталі КУПРЭВІЧ*

Нядаўна ў Карэліцкім раённым краязнаўчым музеі адкрылася выстаўка твораў мастака Аляксея Будзейкі «Зямля пад белымі крыламі». Думаю, што нашым гасцям вельмі пашанцавала: наведаўшы музей, яны змогуць трапіць у прыгожы і дзіўны свет таленавітага творцы, якога 75 гадоў таму нарадзіла карэліцкая зямля.

Памяць мастака захавала ўспаміны пра дзяцінства, абпаленае вайной: бацька ваяваў і быў паранены пад Кёнігсбергам, дзядуля лячыў параненых партызанаў, а сам хлопчык разам з аднавяскоўцамі стаяў пад дуламі фашысцкіх кулямётаў на гары каля роднай Кайшоўкі, чакаючы расстрэлу, і толькі цуд выратаваў людзей ад смерці. Давалося і нямецкую бамбёжку перажыць, і хавацца ад фашыстаў у «схронцы» – цеснай і вузкай яме пад дрэвам, дзе яму, сястрычцы і маці не хапала паветра. Убачанае дзіцячым вокам пазней увасобілася ў мастацкім палатне: дыпломную працу «Паллявы шпіталь» Аляксей прысвяціў ваеннай тэматыцы. Карціна «Маці партызана» адлюстравала драматычны эпізод з жыцця сям'і, калі фашысты сцягвалі Аляксея з братам з печы, дзе яны хаваліся ад карнікаў.

Бацька Аляксея, выдатны гаспадар і майстар на ўсе рукі, вярнуўся са шпіталю з параненай нагой у суправядзенні медсястры. На шчасце, дзядуля, народны лекар, змог яго вылечыць. Адночы выратаваў ён і Аляксея, які з'язджаючы на лыжах з горкі, выпадкова зваліўся ў раку і цяжка захварэў. Вучоба ў пасляваенны час запомнілася тым, што хадзіць у школу даводзілася па чарзе: раніцай у школу ішоў брат Сямён, пасля абеду – Аляксей, бо абутак быў адзін на дваіх.

Прыродныя здольнасці дапамагалі юнаку стаць у арміі мастаком-афарміцелем, а потым ужо была вучоба на мастацка-графічным факультэце Віцебскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, які ён скончыў у 1965 годзе. Тры гады працаваў настаўнікам сярэдняй школы ў Бабруйску, а затым быў запрошаны ў Бабруйскае вышэйшае прафесійнае вучылішча дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва, дзе прайшоў шлях ад

выкладчыка да старшага майстра. Сорок гадоў Аляксей Мікітавіч навучаў майстэрству сваіх выхаванцаў, у тым ліку па новых спецыяльнасцях, што з'явіліся ў вучылішчы дзякуючы яго арганізатарскім здольнас-

на хвіліну і ўбачыць свет вольным чынам перадаюцца праз палотны гледачу.

Рамантычныя і ўзнёслыя пачуцці абуджае праца мастака «Элегія. Свіцязь». Творца, якога ўзгадаваў

цыкл сваіх працаў прысвяціў чарнобыльскай тэматыцы. Вочы хлопчыка на карціне «Сунічка» глядзяць на нас даверліва і адкрыта. Дзіця яшчэ не ведае, што прыгожы лес тоіць у сабе грозную небяспеку – суніцы забруджаныя радыяцыяй. Квітнеючы сад у пакінутай чарнобыльскай вёсцы («Квітнеючы сад. Дыялог») прымушае сэрца сціснуцца ад жалю, нагадвае пра разбуранае жыццё людзей, што вымушаныя былі пакінуць родную сядзібу. Гэтыя пранізлівыя палотны – зварот мастака да нашых сэрцаў і розуму, гэта роздум і боль за лёс будучых пакаленняў пад жахлівай палыннай зоркаю.

Мастак працуе ў розных жанрах. На выстаўцы прадстаўлены таксама партрэты, нацюрморты, сюжэтныя кампазіцыі. Многія карціны («Разважанне», «Рэнесанс канца XX стагоддзя», «Чорны квадрат. XX стагоддзе») маюць глыбокі філасофскі сэнс, раскрываюць духоўны свет чалавека. Гэта роздум пра сэнс жыцця, пра тое, што ёсць дабро і зло, гэта непрыняцце і асуджэнне бездухоўнасці і гвалту, гэта прапаведзь справядлівасці і добра, гэта гімн любові да ўсяго жывога на зямлі, гэта спроба выратаваць свет праз прыгажосць. І таму прыемна ўсведамляць, што лёс падарыў нам радасць сустрэчы з вельмі чалавечным і сапраўдным мастацтвам.

Творчую дынастыю працягвае дачка мастака Жана. Яна закончыла мастацкае вучылішча імя А. Глебава і таксама праявіла сябе як таленавіты творца. Вялікі поспех мелі персанальныя выстаўкі мастачкі не толькі ў Мінску, але і ў Празе, у галерэі кафедральнага сабора святых Кірылы і Мяфодзія. Яна змагла зачараваць сваімі працамі і прафесіяналаў, і аматараў мастацтва з розных краінаў свету, у калекцыях якіх знаходзяцца яе карціны. Творчы ген атрымала ў спадчыну і ўнучка А. Будзейкі Вольга. Яна не толькі добра малюе, удзельнічае ў выстаўках, але і піша вершы.

Аляксей Мікітавіч – чалавек добрай і шчырай душы. Звязаны глыбокімі каранямі з зямлёй, на якой нарадзіўся і дзе прайшло яго маленства, ён шчодра аддзячыў ёй не толькі тым, што ўзнёсла апеў яе прыгажосць, але і тым, што перадаў у дар нашаму музею некалькі дзясяткаў сваіх цудоўных твораў. На ўрачыстым вернісажы зямлякі мелі магчымасць сустрэцца з мастаком, які падзяліўся роздумамі пра жыццё і вытокі творчасці, адчуванне светабудовы і месца чалавека на Зямлі. Хочацца пажадаць нашаму земляку, які нядаўна адзначыў юбілей, здароўя, натхнення і новых таленавітых працаў.

Святлана КОШУР,
старшы навуковы супрацоўнік
Карэліцкага раённага
краязнаўчага музея

Радасць сустрэчы

цям: «мастацкая кераміка», «роспіс па фарфоры», «чэканшчык» і іншыя. За сваю прафесійную дзейнасць узнёсена ўзнагароджваўся медалямі ВДНГ СССР. І ўвесь гэты час кожную свабодную хвіліну ён аддаваў уласнай творчасці, неаднаразова ўдзельнічаў у мастацкіх выстаўках. Яго карціны знаходзяцца ў галерэях Мінска і ў прыватных калекцыях многіх краінаў свету. У сваіх творах мастак вяртаецца да вытокаў – стварае палотны, поўныя любові да роднай зямлі. Асобныя з гэтых твораў ужо колькі гадоў упрыгожваюць сцены нашага музея, жывуць побач з намі: мастак перадаў іх у дар музею, калі яго выстаўка ўпершыню была зладжаная на радзіме. І з таго часу кожны дзень разам з мастаком мы праходзім па сцяжынцы да яго роднай Кайшоўкі, што амаль схавалася за квітнеючым жытам, час ад часу сядзім на беразе Сэрвачы каля старога млына ці прагульваемся па старым наваградскім тракце, а калі душа прагне далёкіх падарожжаў, можам завітаць туды, дзе яшчэ ніколі не былі, і палюбавацца прыгажосцю роднай беларускай прыроды, якую мастак натхнёна адлюстравваў на сваіх палотнах.

А. Будзейка

сяжных прастораў Бацькаўшчыны.

Пейзажы мастака («Блакiтная вясна», «Пара квітнення», «Абуджэнне», «Восяньская сімфонія», «Восяньская раніца», «Восянь на Бярэзіне», «Цёплы вечар», «Чэрвеньская раніца», «Зімушка», «Марозны дзень» і многія іншыя) вабяць чысцінёй, разнастайнасцю і суквеццем фарбаў, а калі пачынаеш углядацца ў гэтыя палотны, адчуваеш, як паступова душу ахутваюць спакой і ўціхаміранне. Ёсць у гэтых творах асабліва аўра, што становіцца ўплывае на душу чалавека. Гэта аўра добра і гармоніі,

.....
Любоў да людзей і свету наогул – гэта тое галоўнае пачуццё, якім прасякнутая ўся творчасць мастака. І трэба мець вялікае сэрца і тонкую, чулую, трапяткую душу, каб не проста адчуць самому ўсё характэрнае навакольнага свету, але перадаць гэта на палотнах так, каб і нашая душа адгукнулася на запрашэнне творцы прыпыніцца на хвіліну і ўбачыць свет вольным чынам перадаюцца праз палотны гледачу.
.....

Мне здаецца, што любоў да людзей і свету наогул – гэта тое галоўнае пачуццё, якім прасякнутая ўся творчасць мастака. І трэба мець вялікае сэрца і тонкую, чулую, трапяткую душу, каб не проста адчуць самому ўсё характэрнае навакольнага свету, але перадаць гэта на палотнах так, каб і нашая душа адгукнулася на запрашэнне творцы прыпыніцца

Чыноўнік і невядомы мецэнац

(Заканчэнне. Пачатак у № 24)

Побач з Падблонню праклалі Лібава-Роменскую чыгунку (тут не абышлося без удзелу Л. Макава). Згодна з дзяржаўным планам чыгунка мусіла прайсці за 8 кіламетраў, але тады Мар'іна Горка так і засталася б невялікай вёсачкай. Леў Савіч разумеў, што блізкасць чыгункі дасць шэраг перавагаў. Тады ў ход былі пушчаныя ўсе сродкі, а кіраўніцтва чыгункі не змагло адмовіць чыноўніку такога высокага рангу. У 1872 г. была здзейсненая купчая паміж мешчанінам Макавым і Таварыствам Лібава-Роменскай чыгункі на кавалак зямлі ў маёнтку Падблонь. У выніку і ўзнікла станцыя Пухавічы, хоць вёска і называлася Мар'іна Горка. А сапраўдны Пухавічы знаходзяцца за 8 кіламетраў.

Расказваючы пра гэтага чалавека, немагчыма абмінуць яшчэ адзін бок яго дзейнасці – мецэнацкі. І тут Леў Савіч знайшоў свайго аднадумца, прыходскага святара Фаму Русецкага, які нарадзіўся ў 1829 г. у Мінскай губерні. Сваю пастырскую дзейнасць пачаў у 1853 г., а ў 1863-м утрымліваў сялянаў ад удзелу ў паўстанні. Раззлаваныя паўстанцы паспрабавалі забіць святара, але апошняму на дапамогу прыйшлі сяляне навакольных вёсак. У той трагічны дзень загінулі Пётр Казак, Антон Варывончык, Дарафей Гарбачык, Герасім Андросік, нашчадкі якіх і сёння жывуць у наваколлі Мар'інай Горкі.

Ф. Русецкі вырашыў пабудаваць храм у гонар нявінна забітых. З энтузіязмам ён прыняўся рэалізоўваць сваю задуму. Першыя ахвяраванні на пабудову сабралі сяляне, але сума ў 6 000 рублёў была недастатковай. У паездках святар сабраў яшчэ 15 000 рублёў ахвяраванняў. Л. Макаў жа «ісхлопотал» з фондаў Міністэрства ўнутраных справаў 70 000 рублёў і цэглу. З яго пратэкцыі да гэтай справы

падключыўся выбітны архітэктар, член тэхнічна-будаўнічага камітэта Міністэрства ўнутраных справаў, тайны саветнік І. Штрот, які ўспамінаў: «Мне прыйшлося ў 1873 годзе па просьбе Стас-Секрэтара, Члена Государственного Совета Л.С. Макава составить проект каменной церкви для Мар'иной Горки. Так как эта церковь строилась по инициативе Фомы Русецкого, священника села Новоселки, то Л.С. Маков представил мне его как человека, обладающего замечательными пастырскими достоинствами, с неустойчивою ревностью работавшего в течение 25 лет о христианской жизни своей паствы и тем снискавшего себе истинную любовь их».

Храм будавалі 6 гадоў. У жніўні 1879 г. царква была асвечаная ў імя Успення Божай Маці. Цудоўны двухпавярховы будынак паводле архітэктурнага стылю нагадваў грэчаскую царкву (пабудаваная па плане грэчаскай царквы Святога Дзмітрыя ў Санкт-Пецярбургу). За пяцьдзесят метраў ад царквы стаяла капліца, у нішах якой хавалі родзічаў Макава і Русецкага. Л. Макаў разам з памерлымі жонкай (1912) і дзецьмі быў пахаваны ў скляпеннях мар'інагорскай царквы. Гэта стала вядомым з «Русского провинциального некрополя», складзенага згодна з загадам Святога Сінода ад 29 лістапада 1908 г. Паводле яго ўсе епархіяльныя і манастырскія ўпраўленні пачалі складаць «списки лиц, погребённых в церквях и на кладбищах, с точным обозначением надгробных надписей, сохранившихся на могилах духовных лиц, дворян и наиболее крупных местных общественных деятелей купеческого и других сословий». Але прастаяла царква нядоўга: у гады бязбожжа (1939-ы) яе ўзарвалі. Мясцовыя ўзгадвалі, што яшчэ ў 1950-я на месцы разбуранага храма можна

было пабачыць кавалкі чырвонай цэгля і контуры падмурка. Складзены былі канчаткова насыпаныя ў канцы 1950-х пасля таго, як там была знойдзена і ліквідаваная банда ўцекачоў-крымінальнікаў.

Але не ўсё, што было задуманае і здзейсненае Ф. Русецкім і Л. Макавым, знікла. Прыкладу вытрымку з ліста Л. Макава, каб лепей уявіць асветніцкі вобраз гэтага чалавека: «Чтобы пользоваться свободой разумно, нужно просвещение, а его у нас нет в народе. Есть добрые свойства и эти свойства пассивно, инстинктивно, а не разумно поддерживают порядок в народе. Это грустное сознание для того, кто много потрудился официально и неофициально для крестьян». Восем і сельскагаспадарчая школа, створаная з хадайніцтва Льва Савіча імператару Аляксандру ІІ, які і падпісаў загад на яе стварэнне, працуе і сёння. Шмат хто спрычыніўся да ўзвядзення будынка: шляхта павета і сяляне (сабралі 40 000 рублёў), а стацкі саветнік К. Вайніловіч ахвяраваў са сваіх сродкаў 35 000 рублёў. Праект цэлага комплексу школы карэктаваў архітэктар І. Штрот. Ф. Русецкі пры падтрымцы чыноўнікаў здзяйсняў кіраванне ўсімі працамі пад час будаўніцтва. 5 мая 1877 г. быў закладзены падмурок, а праз 3 гады (30 жніўня) вучэбны корпус асвяцілі. Усе працы былі завершаныя ў 1883 г. Навучальная ўстанова перажыла дзве сусветныя вайны, перабудову, станаўленне рынкавых адносін. Каледж (цяпер) выпусціў тысячы спецыялістаў.

Сёння, на жаль, на карце Мар'інай Горкі няма вуліцаў, названых у гонар Ф. Русецкага і Л. Макава, а пад зводамі скляпенняў назаўсёды страчаныя іх магілы.

Сяргей
ЛІТАРОВІЧ

Канікулы без дыму

Пад час летніх канікулаў значна ўзрастае рызыка ўзнікнення пажараў з-за дзіцячага свавольства. На сённяшні дзень дзіцячай гібелі ў нашай краіне пужае – з 01.01.2013 г. загінулі 15 дзяцей, а за той жа перыяд 2012-га – 11.

Каб папярэдзіць такія надзвычайныя сітуацыі, гібель і траўматызм дзяцей, трэба праводзіць адукацыйна-выхаваўчую працу ў галіне бяспекі жыццядзейнасці. З гэтай нагоды ў краіне будзе праходзіць прафілактычная акцыя «Канікулы без дыма і агня».

У яе межах плануецца адпаведныя мерапрыемствы ў прашкольных і аздараўленчых летніках. У сталіцы да ўдзелу ў акцыі прыцягваюцца актывісты раённых (гарадскіх) аддзяленняў Беларускай моладзевай грамадскай арганізацыі выратавальнікаў-пажарных, студэнты,

супрацоўнікі раённых аддзелаў па надзвычайных сітуацыях, устаноў культуры і інш. У летніках мяркуецца правядзенне прафілактычных размоваў, паказ тэматычных і адукацыйных відэафільмаў, правядзенне віктарынаў па асновах бяспекі жыццядзейнасці, абмеркаванне тэматычных сітуацыйных задачай, конкурсная праграма, прэзентацыя газеты «Юны спасатэль», распаўсюд адукацыйнай наглядна-ілюстрацыйнай прадукцыі. Пасля размоваў з дзецьмі супрацоўнікі МНС правядуць міні-інструктаж з бацькамі і педагогічным калектывам, каб нагадаць асноўныя правілы і патрабаванні пажарнай бяспекі.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС
г. Мінска

(Працяг. Пачатак у №№ 21–24)

Быў майскі ранак. Нібы ў вэлом апануліся яблыні, вішні і грушы ў садзе. Зайшла суседка Філіцыя пацікавіцца здароўем.

– Сёння адчуваю сябе так, як у маладосці. Нават сама здзіўляюся, што нічога не баліць, – узрушана расказвала жанчына.

Можа, і праўду кажуць, што калі Бог забірае душу чалавека на той свет, адпускае яму ўсе грахі і адхіляе хваробы. Дае апошнія імгненні па-сапраўднаму адчуць радасць жыцця, зямное царства, пашкадаваць, што ім пры жыцці не даражыў, не выкарыстаў усе магчымае, адпушчаныя Усявышнім.

Пад канец таго дня жанчыны не стала. На 71-м годзе жыцця Марыі Вікенцьеўны Рыжай не вытрымала сэрца. Апусцела хата. На ўваходных дзвярах павесілі ўважысты замок.

Лёс Марыі Рыжай (Бурэль) і яе родных

Сярод Журавоўшчынскага лесу некалі стаяла невялікая царква, і ў яе ўладанні былі землі. Нявернікі спалілі святыню, засталіся толькі руіны і неапрацаваная зямля. Гэты закінуты кутчак сярод лесу упадабаў Вікенцій Бурэль, калі працаваў у пана лесніком. Да гэтага ён жыў у фальварку Вары, але захацелася змяніць месца жыхарства на лясны кутчак. Магчыма, ад царкоўнага месца хутар называўся Царкоўнае. Пераехаў Вікенцій з жонкай Міхалінай напрудвесні. Пасяліліся ў часовым збудаванні. Пазней узвялі вялізны, прасторны, загадзя разлічаны на вялікую сям'ю, будынак. Кругом абсаджалі плодовымі дрэвамі і ягаднымі кустамі, развяла жанчына кветнікі, займелі хатнюю жыўнасць. Першым памочнікам сям'і стаў конь.

Лес, напоўнены лясным багаццем, восенню дапаўняўся людскім гулёканнем ягаднікаў і грыбнікоў. Часцей за ўсё ў суботу, ці нядзелю, раненька, людзі з вёдрамі і кошыкамі спяшаліся ў лес. А ўвечары з поўнымі кошыкамі ці запlechнікамі, разамлелыя, але задаволеныя, вярталіся і выходзілі з ўсіх сцяжынак на тую, што вяла да выхаду з гущару.

...Праз кожныя два гады ў Міхаліны Якаўлеўны і Вікенція Фаміча нараджаліся дзеці: Гунэфа, Мікалай, Мар'ян, Антон, Альбін, Зыфрыд, Марыя і Тамаш.

– Вікенцій, адкуль у нас дзеці бяруцца? Можа, тут такая спрыяльная мясцовасць, ці бацян часцей, чым да іншых прылятае? – жартуючы гаварыла жонка мужу, калі прызнавалася аб чарговай цяжарнасці.

Той нічога не адказваў, толькі з ухмылкай аглядаў з ног да галавы сваю палавінку. Што ён можа сказаць.

– Дурныя мы, спаць правільна не ўмеем, – усё тым жартам працягвала размову Міхаліна.

– Усім лыжка і кавалак хлеба знойдуцца, – крыху збянтэжыўшыся і больш сур'езна казаў муж.

Апошняга хлопчыка Тамаша Міхаліна нарадзіла ў 46 гадоў. Крэпенькі рос – любімцам усёй сям'і стаў.

Дзеці былі сціплыя, пакорныя, паважалі бацькоў і цанілі годнасць адзін аднаго, а бацькі імкнуліся, каб іх крывіначкі не галадалі, каб не разбэсціліся, каб людзьмі сталі.

Дзеці жылі пры бацьках, на сенажаці, на палях раслі, пад снапамі гадаваліся, калі маці жыла жала ці лён ірвала. Забаўляцца з немаўляткамі маці часу не хапала. Старэйшыя падрасталі, дапамагалі бацькам малодшых гадаваць. Потым жаніліся, дапамагалі адзін аднаму, як рой пчолак.

Харчаваліся тым, што расло на роднай зямлі. А яшчэ лес карміў.

– Глядзіце, поўнае вядро паземак назбірала! – выбегла з лесу Гунэфа, падняла вядро з ягадамі, паставіла на лаўку пад хатай і развязала хусцінку, якой была абвязаная пасудзіна.

– Заўтра зноў, Гунэфа, сходыш у лес. Хай ад'ядзецца малеча, – прапанавала маці дачцэ. – Ты ж ужо ведаеш ягадныя месцы?

– Мама, хай ідуць са мною Зыфрыд і Альбін. Там і наядуцца ягадаў колькі захочуць. І вядро цяжкае, як назбіраю поўнае паземак, дапамогуць насіць, – прапанавала тая.

– А мы будзем грыбы збіраць. Гэта не мужчынская справа па ягады хадзіць, – запярэчылі хлопцы. Ёсць мухаморы, мы ўжо іх бачылі, будуць і баравікі...

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

На наступны дзень пасля абеду ўжо з поўнымі кошыкамі грыбоў вярталіся дадому шчаслівыя браты.

– Зараз з табой, Манечка, пойдзем зёлкі збіраць. Яшчэ справімся да змяркання, – распарадзілася маці. – Тут непадалёк святаянка расце. А там час ужо і кляновае лісце на зіму засушваць, і аеру накапаем, сцябліны яго засушым, каб было на чым хлеб пячы. А вы, дзеткі, як ходзіце па лесе і напаткаеце на моху або звычайна на дрэвах вісіць луска – змяіная вылінка, нясіце дадому, бо яна добра дапамагае пры нарывах, – раіла маці дзецям.

Марыя Рыжая (Бурэль)

Жылі Буралі не бедна. Мяса нават улетку хапала, бо акрамя таго, што ў хляве трымалі, бацька дзічыны прыносіў з лесу. Гасцей маглі пачаставаць – медавуха не выводзілася – лясных пчолаў «трэслі» і каля хаты дзюмкалі ў вуллях. Кадоўцы меду стаялі ў варыні.

Апраналіся ў саматканае адзенне. Вытканае льянае палатно, пафарбаванае адварамі валошак або сухой дубовай кары ці алешыны выглядала прыгожа, натуральна. Спалі на сеніках, накрываліся ватняй коўдрай, або набітай свежим лугавым сенам ці кужалем, падушкі былі з курынага пер'я. Гадавалі шмат гусей і збіралі з іх пер'е. Амаль усю зіму маці з дзяўчатамі скублі яго, седзячы на печы, каб усім падрыхтаваць пасаг – прырну і некалькі падушак.

...Каму з дзяцей падыходзіў узрост, хадзілі ў пачатковую школу ў вёску праз лес, за некалькі кіламетраў. Але праца па доме пад кіраўніцтвам бацькоў стаяла на першым плане, а потым ужо – выкананне школьных хатніх заданняў.

Як жа чакалі дзеці зіму! Бо тады клопатаў па гаспадарцы становілася менш.

– Зрабіў вам тры пары лыжаў. Вунь сохнуць пад столлю, – зайшоў у хату бацька і паказаў, дзе падціснутыя пад маціцу выгіналіся і набіралі патрэбную форму новенькія лыжы. А вам, малодшанькія, драўляныя санкі стаяць пад хлявом. Канькі падкаваў тоўстым дротам – катайцеся, на здароўе!

Наступнага ранку (была нядзеля) і шмыгнулі дзеці за дзверы са спартыўнымі прыладамі, якія бацька выставіў на ганак. Мокрыя, расчырванелыя, спацелыя, аж пар слупом валіў, як у лазні напарыўшыся, вярталіся ўвечары дахаты.

Потым дазволена было на лыжах і ў школу ездзіць. Пакуль туды і назад – можна і накатацца.

Не па гадах дзеці становіліся назіральнымі і працавітымі. Старэйшая Гунэфа самастойна навучылася вышываць, вязаць, шыць, нават з вёсак Быкаўшчына, Стайкі, Журавоўшчына (цяпер – былых) за некалькі вёрстаў прыходзілі да яе людзі з заказамі.

У Журавоўшчыне прытуліліся пры лесе да 30 хатаў, жылі там збоўшага маскалі (стараверы). Але так перапляліся сем'і, што калі разбірацца, то ўсе адзін аднаму радня. Гэтыя людзі па сваім характары цвердавітыя, але працавітыя, дружныя і заможныя. Па 20 – 40 гектараў зямлі мела кожная сям'я.

Сям'я Буралёў жыла сваім, на іншых не падобным жыццём, шмат працавалі, нібы зрасліся ўсе з зямлёю, а яна ім за гэта аддзячвала. Па суботах, калі час не супадаў з постами, моладзі дазвалялася хадзіць на танцы ў навакольную вёску. Дадому вяртацца абавязаныя ў вызначаныя бацькамі час. У нядзелю садзіліся ўсе на ўпрыгожаныя шырокія конныя калёсы і ехалі малаціца ў касцёл у Шаркаўшчыну або Браслаў, ці ў капліцу фальварка графа Плятара.

Бліжэй за ўсё было трапіць у маёнтка Фелікса Плятара. Ехалі лесам кіламетраў пяць у напрамку Казьянаў. А Журавоўшчына заставалася ўбаку справа. На шляху была невялікая вёска Дуброўка. У Плятарове працавала папяровая фабрыка, дзе выраблялі кардон і паперу. А пабудавалі мясцовыя людзі яе паводле праекту замежных майстроў, якіх наймаў граф. Нанятая сяляне ўручную пракапалі глыбокую канаву па балоцістай мясцовасці, якую злучылі з ракой Янкай, а ад яе вада трымала напрамак у паўнаводную раку Дзісенку. Вада прыводзіла ў рух турбіну, што забяспечвала працу станкоў у цахах. Прадукцыя рабілася з адыходаў драўніны; а спелы лес увесну збівалі ў платы і ў самае разводдзе сплалілі па тады паўнаводнай Янцы ў Шаркаўшчыну. «Ідуць платы, значыць хутка пацяплее», – арыентаваліся жыхары. У Шаркаўшчыне, каля маста праз Янку, бярвенні перахоплівалі баграмі, выцягвалі іх на бераг. Лес на конях вывозілі па прызначэнні, у асноўным, на будаўніцтва.

Былі ў Плятарове бальніца і крама. У лякарні галоўным урачом амаль 40 гадоў быў Павел Лугаўцоў, а медсястрой – яго жонка Ніна, памочнік доктара – Дабравольскі. У краме ж былі ўсе неабходныя тавары і прадукты. Людзі зараблялі грошы, працуючы на папяровай фабрыцы, і разумна іх трацілі.

Перад тым, як пачулі, што будуць палітычныя змены, граф Фелікс Плятар з сям'ёй і доктар Лугаўцоў пакінулі ўсё нажытае і з чамаданчыкамі паехалі ў Польшчу. Калі акупавалі тэрыторыю фашысты, абсталяванне папяровай фабрыкі вывезлі ў Германію. Затым партызаны знішчылі пабудовы маёнткаў Строна, Юдыцына, Мікалаёва, каб нічога нікому не дасталася.

(Працяг будзе)

Ліпень

11 – Кавенька Сямён Іванавіч (1938, Брэсцкі р-н), паэт – 75 гадоў з дня нараджэння.

11 – Красоўскі Мікалай Піліпавіч (1933, Рэчыца – 1989), балетмайстар, педагог, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

12 – Пасевін Антоній (Пасевіна; 1533–1611), дыпламат, тэолаг, педагог, адзін з ініцыятараў падрыхтоўкі Брэсцкай уніі 1596 г. – 480 гадоў з дня нараджэння.

12 – Шышкін Мікалай Мікалаевіч (1918, Веткаўскі р-н – 2000), артыст эстрады, спявак, заслужаны артыст Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

13 – Марухін Юрый Аляксандравіч (1938, Расія – 2001), беларускі кінааператар, рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Беларускі дзяржаўны тэатр лялек (Мінск; 1938) – 75 гадоў з часу адкрыцця.

15 – Шабалін Аляксандр Андрэевіч (1938, Пухавіцкі р-н), публіцыст, празаік, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – Азаранка Емяльян Кліментавіч (1908, Быхаўскі пав. – 1988), беларускі філосаф – 105 гадоў з дня нараджэння.

17 – Вазнясенскі Аляксандр Мікалаевіч (1888, Расія – 1966), літаратуразнаўца, крытык, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

Летнія дзівосы

Фота Алеся САЧАНКІ

Жарт тыдня ад Каласка і Калінкі

Ганна-аўцючка прадавала ягады ў Калінкавічах. Падыходзіць гарадская кабета, пытае:

– Колькі каштуе вядро?
Ганна назвала сваю цану.

Гарадская:

– Дорага!

Аўцючка загневалася:

– Дак от, калінка, бярэ

вядро бясплатна і нясі да-

дому. Але нясі – ракам. Да-

нясеш – тваё!.. Я ж так цэлы

дзень хадзіла па лесе...

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МІФАЛОГІЯ (грэч. mythologia ад mythos паданне + logos слова, вучэнне) – сукупнасць міфаў – паданняў пра аб'екты жывой і нежывой прыроды, чалавека і грамадства, што ўзніклі ў свядомасці людзей у першабытным грамадстве і несвядома-мастацкім спосабам адлюстроўвалі іх уяўленні пра навакольны свет у выглядзе багоў, дэманічных істотаў; навука пра міфы. Міфалогія замацоўвае характэрнае для першабытнай культуры сінкрэтычнае адзінства мастацкай творчасці, рэлігіі і першапачатковых рэальных уяўленняў пра навакольны свет. Для міфалогіі характэрнае наіўнае адухаўленне навакольнай прыроды, яе аб'ектаў і стыхіяў, якое адбываецца на аснове знешніх прыметаў або выкліканых імі эмацыйных пачуццяў. У міфах чалавек імкнецца растлумачыць і ўпарадкаваць навакольны свет.

Міфалогія ўключае міфы этыялагічныя (пра паходжанне і ўласцівасці аб'ектаў і з'яваў прыроды), антрапагенічныя (пра паходжанне чалавека), этнагенічныя (пра паходжанне роду і яго інстытутаў, асобных народаў), касмагенічныя (пра ўзнікненне сусвету), тэагенічныя (пра багоў) і інш. Яна звязаная з гаспадарчай дзейнасцю чалавека, дапамагае замацоўваць і перадаваць праз паленні практычныя навыкі (здабыванне агню, выраб ганчарнага і інш. посуду, вы-

плаўка металаў). У міфалогіі народаў, звязаных генетычна, напрыклад, індаеўрапейскіх, шмат агульных сюжэтаў, падобных па функцыях і інш. характарыстыках міфалагічных вобразаў (старажытнагрэчаскі бог Зеўс, рымскі Юпітэр, славянскі Пярун, балцкі Пяркунас і інш.). На тэрыторыі Беларусі найбольш вядомыя этыялагічныя міфы: пра дрэвы (бярозу, рабіну, явар, дуб, каліну), пра кветкі (браткі або травіцу брат-сястрыца, зязюльчыны слёзы, папараць-кветку), пра птушак (зязюлю, бусла, ластаўку, салаўя, дзятла, варону), пра паходжанне асобных азёраў, рэк, балотаў, узгоркаў (курганоў) і інш.

Характэрнымі ўзорамі міфаў пра мінулае беларускага народа, яго паходжанне з'яўляюцца міфалагічныя паданні пра волатаў і курганы-валатоўкі. Паступова міфалагічныя паданні пра старажытных багоў відазмяніліся пад уплывам хрысціянскай рэлігіі (замест Перуна – Ілля-прарок), аднак асобныя міфы пра язычніцкіх багоў сустракаюцца ў абрадавым фальклору і ў саміх абрадах (паданні пра «перуновы стрэлы», абрад «Стралы» і інш.). Значна паўней захаваліся паданні пра дэманічных істотаў: русалак, лесавікоў, палевікоў, дамавікоў. Элементы міфалагічных уяўленняў зберагліся ў казках, баладах, замовах, валачобных, купальскіх, вясельных песнях, пахавальных галашэннях.